

10

Machtigingswet oprichting Invest-NL

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Machtiging tot oprichting van de Nederlandse financierings- en ontwikkelingsinstelling Invest-NL (Machtigingswet oprichting Invest-NL) (35123)**.

De voorzitter:

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel Machtiging tot oprichting van de Nederlandse financierings- en ontwikkelingsinstelling Invest-NL (Machtigingswet oprichting Invest-NL) (35123).

Ik heet de minister van Financiën ook welkom in de Eerste Kamer. De minister van Economische Zaken en Klimaat heb ik al welkom geheten.

Ik maak de leden erop attent dat drie leden tijdens dit debat hun maidenspeech zullen houden. Dat zijn de eerste drie sprekers. Ik zal voorafgaand aan elke maidenspeech een belsignaal laten klinken. Na elke maidenspeech zal ik de spreker kort toespreken. Ik zal de vergadering na de laatste, derde maidenspeech kort schorsen voor felicitaties.

De beraadslaging wordt geopend.

De voorzitter:

Ik geef het woord aan de heer Van der Linden voor zijn maidenspeech.



De heer Van der Linden (FvD):

Geachte voorzitter. Ik vind het een eer in dit huis, de oudste actieve parlementszaal van Europa, de komende jaren de verbale degens te kruisen met collega's en met bewindslieden. Daarvoor wil ik aan het begin van deze eerste bijdrage allereerst de kiezers van Forum voor Democratie hartelijk danken. Verder wens ik collega's Karimi en Van Huffelen ook veel succes vandaag met hun maidenspeech in dit huis.

Dat gezegd hebbende, voorzitter, naar de inhoud. Wij voeren hier vandaag het debat over de Machtigingswet oprichting Invest-NL. Invest-NL is in de volksmond beter bekend als het Wouter Bosfonds. Het doet me deugd dat hij vandaag aanwezig is; van harte welkom. Het is vernoemd naar de bestuursvoorzitter die alweer ruim een jaar aan de slag is, terwijl wij vandaag, ruim dertien maanden later, pas over deze wet beslissen. Maar zo werkt dat kennelijk.

Invest-NL. Staatskapitalisme. De overheid stort 2,5 miljard euro belastinggeld in een fonds waarvan de Staat de enige aandeelhouder is. Dat belastinggeld wordt vervolgens risicovol belegd in transities. In transities, voorzitter. Populair jargon in bestuurlijk Nederland; een nieuwe politieke theologie. De transities vliegen ons tegenwoordig om de oren: energietransities, gendertransities, eiwittransities, mobiliteitstransities en onderwijstransities. Vandaag kwam er ook alweer een transitie voorbij: de transitie in het sociaal domein. We transitieën wat af in dit

land. Om al die transities te faciliteren, zo lezen we in dit wetsvoorstel, wordt nu dit staatsfonds opgericht. Beleggen in risicovolle politieke hobby's met belastinggeld.

Voorzitter. Wat zou hier nu mis kunnen gaan? Bijvoorbeeld dit: Staat steekt innovatiegeld in lingerie van Marlies Dekkers en Jopenbier. Dat was de kop van een artikel in het Financieele Dagblad van 22 oktober jongstleden, dat ging over een van de voorgangers van Invest-NL, namelijk staatsfonds DVI. Ook tv-bedrijf Tuvalu en hypotheekadviseur Ikbefrits kregen staatssteun. Terecht, aldus een voormalig bestuurder van dat staatsfonds DVI, want volgens hem waren deze bedrijven innovatief in — daar is-ie weer — transitie. De transitie waar het hier over ging, was een transitie van oude naar nieuwe economie. Neem het voorbeeld van Marlies Dekkers. De financiering werd gebruikt voor een wel zeer innovatieve ontwikkeling. Haar ondergoed werd namelijk niet langer alleen in winkelstraten verkocht, maar, zo lezen we in het artikel, voortaan ook online. Een revolutionaire transitie. Wat een innovatie: de tijd ver vooruit. Chapeau.

Ik heb een vraag aan de minister. Kan de minister eens reflecteren op deze voorbeelden van de voorgangers van Invest-NL: Marlies Dekkers, Tuvalu en Jopenbier? Is de minister van mening dat het goed is dat deze ondernemingen met belastinggeld gefinancierd worden? Zijn dit nou de voorbeelden die hij ook van Invest-NL verwacht?

Voorzitter. In deze Kamer, in deze senaat — ik begon er al mee — worden wij geacht wetgeving te toetsen op uitvoerbaarheid en op samenhang. De memorie van toelichting op dit wetsvoorstel bevat hele passages over gedragsnormen, over governance en over vormen van samenwerking. Maar de kernvraag, die wat mijn fractie betreft vandaag centraal staat, is heel simpel: voor welk probleem is dit staatsfonds nu eigenlijk de oplossing? Juist die vraag heeft Forum voor Democratie de afgelopen maanden hier, in dit huis, nog eens gewikt en gewogen. Wij hebben de wet te licht bevonden, en wel om drie redenen. Eén: er is geen probleem. Twee: voor het bestrijden van marktfalen, wat dit fonds beoogt, zijn al voldoende overheidsinstrumenten. Drie: het verleden biedt slechte garanties voor de toekomst.

Ik licht die drie redenen graag nog eens toe. Eén: er is geen probleem. Het geld klotst in de huidige markt tegen de plinten. De rente, onder andere dankzij het desastreuze rentebeleid van de ECB onder Draghi, was historisch gezien nog nooit zo laag. De markt is bereid om echt wel wat risico te nemen. Dat er geen probleem is, wordt nog eens bevestigd in antwoord op de schriftelijke vragen die wij hebben gesteld.

Forum voor Democratie vroeg naar de investeringscriteria die Wouter Bos straks gaat hanteren. Het antwoord is tekenend: iedere aanvraag moet ten minste een positieve businesscase hebben. We hebben nu dus de volgende situatie. Eén: er komen aanvragen die volstrekt onrendabel zijn. Die worden dan afgewezen. Twee: er komen aanvragen die rendabel lijken. En dan gaat Invest-NL dus concurreren met de markt. Want zelfs als een aanvraag een lage rendementsverwachting heeft, is dat momenteel ook voor de markt interessant. Het doel van de investeringen is namelijk: investeren in maatschappelijk verantwoorde noodzakelijke transities. En dan weet u allen dat ook voor

de markt niet alleen het financieel rendement telt, maar ook het deugrendement. Als belegger kun je dan mooi pronken met de goede dingen die je doet. Zelfs fossiele bedrijven als Shell vermarkten zichzelf tegenwoordig als groen. Tank schone diesel en red een ijsbeer.

Ik heb vragen aan beide ministers. Ik zie hier een minister van Financiën van de klassieke leer en een liberale VVD-minister. Kunnen zij nou nog eens een poging doen om onze fractie te overtuigen welk probleem dit staatsfonds nu echt gaat oplossen? En dat graag in gewonemensentaal. Onze tussenconclusie is dat er geen probleem is. In plaats van staatsfondsen op te richten, kan dit kabinet beter de belastingen verlagen.

Het tweede argument. Voor het bestrijden van marktfalen zijn er al voldoende instrumenten van de overheid voorhanden. Ik noem er eentje: subsidie. Kijk naar biomassacentrales. Een volstrekt, maar dan ook volstrekt foute vorm van energievoorziening. De geplande centrale in Diemen verstookt straks in zijn eentje per jaar 18.000 voetbalvelden aan bos. Het is een energievorm die wat ons betreft zonder staatssteun überhaupt niet kan renderen. We hebben er net ook een motie over gesteund. Maar die energievorm, biomassa, is noodzakelijk, want we zijn in transitie.

Mijn vragen aan de minister. Is hij het met Forum voor Democratie eens dat biomassa gesubsidieerd wordt omdat anders sprake is van marktfalen? Is de subsidie van 11,4 miljard momenteel hét instrument om dat marktfalen te compenseren, omdat we in transitie zijn? Het idee dat het fonds het marktfalen te lijf gaat, kan ook weleens precies andersom uitpakken, namelijk doordat Invest-NL juist gaat concurreren met de markt. Daarom nog een vraag aan de minister, die wij eerder schriftelijk stelden. Wij willen graag garanties. Stel dat Invest-NL er komt. Hoe garandeert de minister dan dat het Wouter Bosfonds straks niet gaat concurreren met de markt? In dat geval zou het fonds namelijk in plaats van marktfalen op te lossen, marktverstoring creëren.

Dan het derde argument. Het verleden biedt slechte garanties voor de toekomst. Laten we naar het verleden kijken en daarvan leren. Dit is niet nieuw, dit is al vaker geprobeerd en dit ging echt ook al vaker mis. Denk aan het FES, het Fonds Economische Structuurversterking, opgericht in 1995, opgeheven in 2011. Een vernietigend rapport van de commissie-Meijerink liet destijds geen spaan heel van de gang van zaken. Ze spraken ronduit van koehandel met de aardgasbaten. Ik ga verder terug naar de jaren tachtig van de vorige eeuw: de Maatschappij voor Industriële Projecten, de MIP, opgericht door Jan Terlouw. Dat moest het pronkstuk worden voor industriële vernieuwing, maar het verguisde fonds liep uit op een flop.

Ook in de regio zijn er talloze voorbeelden. Iedere provincie heeft een eigen fonds. Sommige provincies hebben er zelfs meerdere. In Zuid-Holland is er het Warmteparticipatiefonds, dat miljoenen belastinggeld steekt in een fiasco van een warmtenet. Transitie. In Brabant had men het Breedbandfonds voor het aanleggen van glasvezel. Ik sprak onlangs een mkb-ondernemer die eens meedeed met een aanvraag. Hij schrok zich een hoedje van welke cowboys er op dit overheidsfonds afkwamen. Daar wilde hij zijn goede naam niet aan verbinden; hij trok zich terug. Nog één recent voorbeeld dan. Augustus jongstleden werd

het Waddenfonds opgericht. Ik citeer EenVandaag: "Waddenfonds met 800 miljoen euro blijkt grabbelton. Het Waddenfonds blijkt voor allerhande bestuurlijke hobbyprojecten te zijn geplunderd, behalve voor de Wadden. Van de 800 miljoen euro die het Rijk in 2006 in dit fonds stopte, is nog maar 200 miljoen euro over, zonder enig idee of de rest goed is besteed." Dat concludeer niet ik, dat concluderen de onderzoekers.

Voorzitter. Aan het begin van mijn bijdrage vroeg ik wat er mis zou kunnen gaan. Nou, dit dus. Ik gaf al het voorbeeld van DVI, dat nu opgaat in Invest-NL en investeringen deed in Marlies Dekkers en Jopenbier. Dit soort constructies is niet nieuw, dit is al vaker geprobeerd en tot grote successen heeft het niet geleid. Dit fonds is oude wijn in nieuwe zakken. De overheid gaat ondernemen. Dat is een recept voor mislukking.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer Van der Linden, mijn hartelijke gelukwensen met uw maidenspeech. Staat u mij toe om iets van uw achtergrond te schetsen.

U volgde de opleiding accountancy aan de Nyenrode Business Universiteit. Tegelijk werkte u ruim tien jaar als external auditor bij Deloitte. Na anderhalf jaar als senior business analyst bij Bacardi te hebben gewerkt, werd u wethouder in Barendrecht, namens de lokale partij Echt Voor Barendrecht (EVB). U was verantwoordelijk voor onder andere financiën, grondbedrijf, personeel en organisatie, sociale zaken en sport.

Sinds de gemeenteraadverkiezingen van 2018, waar uw partij de grootste werd, maar niet deelnam aan het college van burgemeester en wethouders, bent u fractievoorzitter van Echt Voor Barendrecht. In die gemeente bent u ook babs, bijzonder ambtenaar burgerlijke stand, ofwel trouwambtenaar. Tevens bent u sinds 2018 directeur-eigenaar van Levadeli (LEnnart VAn DER LInden) Holding BV.

Samen met politici van andere lokale partijen en met steun van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, zet u zich in voor financiële ondersteuning van lokale partijen door het Rijk, zoals ook landelijke partijen die krijgen. In deze Kamer vindt u daar collega Gerbrandy aan uw zijde, die daartoe ook een oproep deed tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen van twee weken geleden.

Het Eerste Kamerlidmaatschap is uw eerste volksvertegenwoordigende functie voor Forum voor Democratie. Sinds september 2019 bent u ook lid van het bestuur van de partij. Tevens bent u woordvoerder voor alle Forum voor Democratiefracties in Provinciale Staten.

Anderhalf jaar geleden bent u begonnen als trainer bij het Nederlands Debat Instituut. U zegt over spreken in het openbaar: "Spreken leer je door te spreken", "Een goede spreker koppelt vorm en inhoud naadloos aan elkaar" en "Een goede voorbereiding is het halve werk". Drie adviezen waarvan u zojuist uw proeve heeft laten zien en die wij allen ter harte kunnen nemen!

Nogmaals van harte welkom en we kijken uit naar uw verdere inbrengen.

Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Karimi voor haar maidenspeech.



Mevrouw **Karimi** (GroenLinks):

Allereerst mijn hartelijke felicitaties aan de heer Van der Linden voor zijn maidenspeech. Ik zeg dat ook alvast tegen mevrouw Van Huffelen.

Voorzitter. Ook al is het niet de eerste keer dat ik in deze Kamer spreek, is het toch anders. In 2005 verdedigde ik met twee mede-indieners een initiatiefwetsvoorstel voor het houden van een landelijk referendum over de Europese grondwet. De grondwettelijke opdracht om je als lid van de Eerste Kamer in de laatste fase van een wetgevingsproces uit te spreken voor of tegen een wet, voelt zwaar. Het toetsen van wetten op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid vormt de kern van de werkzaamheden van de Eerste Kamer als medewetgever. Daarom zal ik mij in dit debat focussen op de consistentie in de voorliggende machtigingswet tot oprichting van Invest-NL en op de uitvoerbaarheid van het voorstel.

Het kabinet streeft met Invest-NL na om het marktfalen te adresseren, ten eerste in de sectoren waar sprake is van belangrijke maatschappelijke transitie, zoals de energie-, klimaat-, landbouw- en voedseltransitie enerzijds en waar sprake is van een mismatch tussen vraag en aanbod voor risicokapitaal bij start-ups en scale-ups anderzijds. Het kabinet wil met Invest-NL ook een nationaal vehikel oprichten om cofinanciering met InvestEU mogelijk te maken, waarbij het op voldoende afstand moet staan van de Staat en de financiële bijdrage als financiële transactie moet kwalificeren in plaats van uitgave, om de 1,7 miljard buiten het EMU-saldo te houden. Vandaar ook de keuze voor een nv met de Staat als enige aandeelhouder. Het oordeel van de Europese Commissie en de CPB-validatie maken duidelijk dat aan deze twee voorwaarden, in de keuze voor de voorliggende vorm, is voldaan. Voordat ik in detail op het wetsvoorstel inga, heb ik eerst een vraag. Wat is de verwachting van het kabinet als het gaat om bedragen die Nederland denkt via Invest-NL als cofinanciering uit InvestEU te kunnen mobiliseren?

Voorzitter. In de huidige tijd van grote maatschappelijke transitie valt de Staat een bijzondere verantwoordelijkheid toe. Een sterke overheid die in eerste instantie met wet- en regelgeving voor voorwaarden moet zorgen waarmee burgers, hun organisaties, bedrijven en markten met voldoende zekerheid keuzes kunnen maken en investeringen kunnen doen. Soms is het ook nodig dat de overheid zelf met financiële middelen de marktpartijen stimuleert om de juiste keuzes te maken. Wat onze fractie betreft, is Invest-NL een instrument dat zorgvuldig in de markt moet opereren en moet bijdragen aan de grote maatschappelijke transitie in de samenleving.

Fundamenteel is echter de vraag: wat is marktfalen eigenlijk? Er bestaan natuurlijk geen vrije markten. Alles is gereguleerd, met regels, subsidies, et cetera. En veel overheidsbeleid is gemaakt voor de gangbare wereld op basis van fossiele energie, fossiele productie, export van

landbouw en dergelijke. De overheid moet heel vaak ingrijpen in de markt ten gunste van de transitie, bijvoorbeeld door CO₂ te beprijsen, ander landbouwbeleid te voeren en de energietransitie te realiseren. Pas dan komen echt duurzame businesscases tot stand en komt de marktfinanciering vanzelf. Het is in de gegeven omstandigheden wel goed dat bij dit soort transitie de overheid met Invest-NL in de markt komt. Afstand bewaren tussen Invest-NL en de Staat en voldoende betrokkenheid en controle van de regering en parlement om een doeltreffende en doelmatige realisatie van de doelen te garanderen, is een delicate balanceeract. Deze wet is dan ook cruciaal om die balans goed te regelen en de doelen, taken en criteria scherp te formuleren omdat, als Invest-NL eenmaal van start is gegaan, de ruimte voor interventie beperkt is.

Voorzitter. De GroenLinksfractie heeft in de Tweede Kamer voor deze wet gestemd. Wij zijn ook geneigd om hier de wet te steunen. Echter, ons definitieve oordeel hangt af van de antwoorden van de bewindslieden tijdens dit debat. Wij maken ons zorgen over de consistentie, uitvoering, doeltreffendheid en doelmatigheid van de wet. Ik hoop dat de bewindspersonen deze zorgen middels hun antwoorden dan wel toezeggingen kunnen wegnemen.

Ik begin meteen met ons belangrijkste punt van zorg. De GroenLinksfractie heeft grote problemen met het feit dat de doelen van Invest-NL zo breed geformuleerd zijn. Het advies van de Raad van State besteedt uitvoerig aandacht aan dit probleem en vraagt om verdere aanscherping van de doelen en taken, waarbij geadviseerd wordt om de focus van het fonds te leggen bij de financiering van initiatieven en bedrijven in sectoren waarin maatschappelijke transitie moeten plaatsvinden. Hier komt de regering niet aan tegemoet, getuige de vage en brede formulering in artikel 3. Volgens dat artikel heeft Invest-NL tot doel om, indien de markt hierin onvoldoende voorziet, bij te dragen aan het financieren en realiseren van maatschappelijke transitieopgaven door ondernemingen en aan het bieden van toegang tot ondernemingsfinanciering. Het tweede deel van dit artikel zet de deur ruim open voor velerlei investeringen. Tijdens het debat in de Tweede Kamer maakte de minister van EZK duidelijk dat wat hem betreft deze twee doelen nevensgeschikt zijn.

Hierin ligt de kern van ons bezwaar. Als die twee doelen even relevant zijn, betekent dit dan dat de financiering aan alle mkb'ers of op groei gerichte mkb-overstijgende middelgrote ondernemingen die bijdragen aan de Nederlandse economie, tot de reikwijdte van Invest-NL behoort? Dat is veel te ruim en weinig onderscheidend. Dient dit niet gekoppeld te worden aan sectoren die bijdragen aan de maatschappelijke transitie? Hoe uitvoerbaar is dit als Invest-NL in concurrentie treedt met marktpartijen, waarbij het vaststellen van een mismatch tussen vraag en aanbod voor risicokapitaal, een papieren oefening dreigt te worden? Hoe deze twee doelen zich tot elkaar verhouden, moeten we vandaag in dit debat helder krijgen.

Het is duidelijk dat er in Nederland sprake is van een financieringsprobleem voor het mkb, getuige het laatste rapport van het CPB van juni 2019, waarin staat dat de Nederlandse mkb'ers minder bankkrediet krijgen dan elders in Europa. De kern van het probleem voor financiering van de Nederlandse mkb'ers is het feit dat de kredietvoorziening